अस्मिन् प्रश्नपत्रपुस्तिकायाम् 28 प्रश्नाः [खण्ड—क (20) + खण्ड—ख (4+4)] एवं 10 पृष्ठाः सन्ति।

Roll No.
अनुक्रमांक

Code No. **50/SS/A/S**
कोड नं०

Set/सेट **A**

संस्कृतम्

(309)

Day and Date of Examination ....

Signature of Invigilators 1. ....

2. ....

निर्देशाः —

1. परीक्षार्थी प्रश्नपत्रपुस्तिकायाः प्रथमपृष्ठे स्व-अनुक्रमाङ्कम् अवश्यं लिखतु।
2. निरीक्ष्यतां यत् प्रश्नपत्रस्य पृष्ठसंख्या प्रश्नानां संख्या च प्रथमपृष्ठस्य शीर्षे मुद्रितसंख्यानुसारमेव अस्ति। प्रश्नाः क्रमानुसारं सन्ति न वा इत्यपि निरीक्षणीयम्।
3. उत्तरपुस्तिकायां परिचयचिह्नम् अथवा कुत्रापि निर्दिष्टस्थानेतरस्थलेषु अनुक्रमाङ्कलेखनं सर्वथा वर्जितम् अस्ति।
4. स्व-उत्तरपुस्तिकायां प्रश्नपत्रस्य कोड संख्या 50/SS/A/S, सेट A अवश्यमेव लेखनीया।

संस्कृतम्

(309)

समयः —होरात्रयम्] [पूर्णाङ्काः —100

निर्देशाः — (i) अस्मिन् प्रश्नपत्रे **द्वौ** खण्डौ स्तः। खण्ड—क (केन्द्रिकः पाठ्यक्रमः), खण्ड—ख (वैकल्पिक–I एवं वैकल्पिक–II) स्तः।

(ii) खण्ड—क अनिवार्यः। अस्मिन् खण्डे 20 प्रश्नाः सन्ति।

(iii) खण्ड—ख **एकः** एव वैकल्पिकः समाधेयः।

(iv) खण्ड—क कृते *85* अङ्काः, खण्ड—ख संस्कृतं संस्कृतिश्च अथवा प्रयोजनमूलकसंस्कृतम् इति वैकल्पिकयोः केवलम् एकः एव वैकल्पिकः समाधेयः। अस्य कृते *15* अङ्काः निर्धारिताः।

खण्ड—क

केन्द्रिकः पाठ्यक्रमः

1. अधोलिखितेषु कस्यचि**देकस्य** पाठस्य सारं षड्वाक्येषु लिखत— 6

(क) एतद् उपास्यम्

(ख) अतिलोभः न कर्त्तव्यः

(ग) राजते खलु कन्याकुमारी

2. अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा प्रश्नान् संस्कृतेन उत्तरत— 1×4=4

अत्र विशिष्टं ध्यानमन्दिरम् अस्ति। स्मारकस्य अंधकारमये प्रकोष्ठे पुरतः ‘ॐ’ इत्यस्य चित्रं दृश्यते। अत्र सर्वे मौनं तिष्ठन्ति। शिलास्मारकस्य विशाले परिसरे देश-विदेशेभ्यः पर्यटकाः आगत्य अस्य सुंदरतां पश्यन्ति साधनां च कुर्वन्ति।

प्रश्नाः

(क) विशिष्टं ध्यानमन्दिरं कुत्र अस्ति?

(ख) अंधकारमये प्रकोष्ठे कस्य चित्रं पुरतः दृश्यते?

(ग) प्रकोष्ठे सर्वे कथं तिष्ठन्ति?

(घ) पर्यटकाः तत्र आगत्य किं कुर्वन्ति?

3. अधोलिखितानां प्रश्नानाम् उचितमुत्तरं चित्वा लिखत— 1×4=4

(क) बाणासुरः कस्य पुत्रः आसीत्? (प्रजापतेः / शिवस्य)

(ख) भरतेन दक्षिणदेशः कस्मै दत्तः? (बाणासुराय / कुमार्यै)

(ग) कन्याकुमार्या कः हतः? (बाणासुरः / विवेकानन्दः)

(घ) कन्याकुमारीक्षेत्रे कति समुद्राणां संगमः अस्ति? (चतुर्णाम् / त्रयाणाम्)

4. (क) रेखाङ्कितपदमाश्रित्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत— 1×2=2

(i) कस्मिंश्चित् ग्रामे चत्वारि मित्राणि अवसन्।

(ii) ते तस्य मठम् अगच्छन्।

(ख) प्रश्नान् उत्तरत— 1×2=2

(i) जीवकः कस्य शल्यक्रियाम् अकरोत्?

(ii) कस्य सेवनेन जरारहित देहप्राप्तिः भवति?

5. एतत् कथनं कः कं प्रति कथयति? 2

(क) सखि, संहर रोषम्, असंस्कृतमतयोऽपि मुनयः माननीयाः।

(ख) उपाध्याय, स्खलितमेकं क्षमस्व।

6. अधोलिखितपद्यांशद्वयं पठित्वा प्रश्नान् उत्तरत— 2×2=4

(क) अस्त्युत्तरस्यां दिशि देवतात्मा, हिमालयो नाम नगाधिराजः।
पूर्वापरौ तोयनिधी वगाह्य, स्थितः पृथिव्या इव मानदण्डः।।

प्रश्नद्वयम्—

(i) हिमालयः कस्यां दिशि स्थितः अस्ति?

(ii) हिमालयः किमिव स्थितः?

(ख) दूषितं परदोषैर्हि गृह्णीते योऽन्यथाशुचिम्।
स्वयं संदूषितामात्यः क्षिप्रमेव विनश्यति॥

प्रश्नद्वयम्—

(i) शुचिं जनं राजा किमर्थं दण्डयति?

(ii) कीदृशः राजा क्षिप्रमेव विनश्यति?

7. अधोलिखितयोः अन्वयद्वयोः रिक्तस्थानपूर्तिं कुरुत— 2

(क) अक्रोधेन जयेत् क्रोधमसाधुं साधुना जयेत्।
जयेत् कदर्यं दानेन जयेत् सत्येन नानृतम्॥

अन्वयः —

क्रोधम् अक्रोधेन ———, असाधुं साधुना जयेत्, कदर्यं ——— जयेत्, अनृतं च सत्येन जयेत्।

(ख) अपूर्वोऽयं मया दृष्टः कान्तः कमललोचने।
शोऽन्तरं यो विजानाति स विद्वान्नात्र संशयः॥

अन्वयः —

कमललोचने, मया अयम् अपूर्वः ——— दृष्टः। यः शोऽन्तरं यो ——— सः विद्वान्, नात्र संशयः।

8. अधोलिखितपद्यांशद्वयस्य भावार्थयोः रिक्तस्थानानि पूरयत— 2

(क) जयेत् सत्येन चानृतम्।

भावार्थः —

असत्यं सत्येन ———।

(ख) किं सम्पाद्यं मनुजैर्विद्या वित्तं बलं यशः।

भावार्थः —

मनुजैः विद्या, वित्तम्, बलम् यशः च ———।

9. पद्यांशं 'अ' स्तम्भात् 'ब' स्तम्भेन सह मेलयत— 2

स्तम्भ—अ		**स्तम्भ—ब**	
(i)	कस्मै स्पृह्यति कमला	(क)	उभयं नाशयेदिदम्
(ii)	कस्तूरी जायते कस्मात्	(ख)	त्वनलसचित्ताय नीतिवृत्ताय
(iii)	अपूजितं तु तद् भुक्तम्	(ग)	मृगात् सिंह-पलायनम्
(iv)	कुतस्तद्धनलुब्धानाम्	(घ)	इतश्चेतश्च धावताम्

10. 'काले फलति सौभाग्यम्' इति नाटकस्य सारांशं षड्वाक्येषु लिखत। सहायतायै बिन्दवः दत्ताः — 6

बिन्दवः

लब्धदत्तः, निर्धनः, राज्ञः, कृतवान्, राजा, बीजपूरफलं, उदरपूरणाय, एकेन रूप्यकेण, राजा, परीक्षितुं, साधुं, नर्तकीं, व्यापारिणम्, सर्वे, अयच्छत्, राज्ञे, अन्ते, प्रदर्श्य, रत्नानि, यच्छति।

11. (क) अधोलिखितं नाट्यांशं पठित्वा प्रश्नान् उत्तरत— 1×2=2

गोपालकः : (ब्राह्मणवेशान् यक्षान् विलोक्य) स्वागतम्, अत्र भवताम्। कुतः समायाताः भवन्तः?

यक्षाः : अरण्यदर्शनोत्सुकाः वयम् इहागताः स्मः। परं त्वम् एकाकी विचरन्, वंशीं च वादयन् भीतिं न अनुभवसि।

गोपालकः : कुतो भीतिः? भगवति बोधिसत्त्वे मैत्रीबले राज्यं शासति सर्वाः प्रजाः निर्भयाः सन्ति। कश्चित् कमपि पीडयितुं न प्रभवति।

यक्षाः : किं राक्षसाः अपि?

गोपालकः : अथ किम्। यदि कौतूहलं, श्रूयताम्।

प्रश्नाः

(i) यक्षाः वने किमर्थं गताः?

(ii) कस्मिन् शासति सर्वाः प्रजाः निर्भयाः सन्ति?

(ख) अधोलिखितं नाट्यांशं पठित्वा प्रश्नान् उत्तरत— 1×2=2

मैत्रबलः : किम् अतिथयः। भोजनेच्छया बहिः तिष्ठन्ति, सादरं प्रवेशय। (राजसभां प्रविश्य)

एकः ब्राह्मणः : महाराजो विजयताम्, दूरात् संप्राप्ताः वयं क्षुधया पिपासया च पीडिताः स्मः। युष्माकं गुणगणख्यातिम् औदार्यं च निशम्य इह समागताः।

प्रश्नाः

(i) अतिथयः कया इच्छया बहिः तिष्ठन्ति?

(ii) ब्राह्मणाः किं निशम्य तत्र समागताः?

12. अधोलिखितं गद्यांशं पद्यांशं च पठित्वा उभयोः प्रदत्त-प्रश्नान् उत्तरत—

(क) **गद्यांशः**

क्षमा हि मूलं सर्वतपसाम्। परदोषदर्शनदक्षा दृष्टिरिव कुपिता बुद्धिः। न ते आत्मदोषं पश्यति। अतिरोषणश्चक्षुष्मानन्धः एव जनः। न हि कोपकलुषिता विमृशति मतिः कर्त्तव्यम् अकर्त्तव्यं वा।

प्रश्नाः

(i) सर्वतपसां मूलं किम्? 1

(ii) कीदृशी बुद्धिः आत्मदोषं न पश्यति? 2

(iii) कीदृशः जनः अन्धः एव? 2

(ख) **पद्यांशः**

तृणानि भूमिरुदकं वाक्चतुर्थी च सूनृता।
एतान्यपि सतां गेहे नोच्छिद्यन्ते कदाचन।।

प्रश्नाः

(i) 'सतां गेहे' इत्यस्य कः अर्थः? 1

(ii) सत्पुरुषाः अतिथीनां सम्मानं केन वचसा कुर्वन्ति? 2

(iii) सतां गेहे कानि वस्तूनि न उच्छिद्यन्ते? 2

13. मञ्जूषापदसहायतया 'मम विद्यालयः' इति विषयमधिकृत्य दशवाक्यानि लिखत। 1×10=10

मञ्जूषा

नाम, नगरस्य सर्वश्रेष्ठः, द्विसहस्र संख्याकाः छात्राः, पञ्चाशत् अध्यापकाः, विभिन्नेषु विषयेषु निष्णाताः, योग्यः, अनुशासनप्रियः प्राचार्यः, क्रीडाक्षेत्रम् विशालम्, हरितम् उद्यानम्, तरणतालः, पुस्तकालये विंशति सहस्र पुस्तकानि, उत्तमं परीक्षाफलम्।

14. भवान् राजकुमारः। भवतां निवासक्षेत्रे जलापूर्तिः यदा-कदा बाधिता भवति। तदर्थं जलपरिषदं प्रति पत्रं लिखतु। 6

15. भवतः नाम सुधांशुः। श्वः भवतः जन्मोत्सवः अस्ति। अतः तमुपलक्ष्य स्वमित्राय दिनेशाय दूरभाषसंवादं लिखत। चत्वारि वाक्यानि लिखत। 1×4=4

16. रेखाङ्कितपदे सन्धिच्छेदं कुरुत— 1

(क) किं चानर्घं, यदवसरे दत्तम्।

(ख) वित्तं त्यागसमेतं दुर्लभमेतच्चतुर्विधम्।

17. (क) रेखाङ्कितपदे का विभक्तिः किं च मूलपदम्? 2

कस्य वशे जगदेतत्?

(ख) रेखाङ्कितपदद्वयं लट्लकारे परिवर्त्य लिखत— 2

पूर्वं भरतः नाम नृपः अभवत्।

तस्य अष्ट पुत्राः आसन्।

18. समुचितपदनिर्माणं कृत्वा रिक्तस्थानं पूरयत— 1×4=4

(क) सः बहुमूल्यं वस्त्रं ——— सभायाम् आगच्छति। (आ + दा + ल्यप्)

(ख) किं ———, मम भाग्यम् एव विपरीतम्। (कृ धातु + उचित-रूप)

(ग) निर्धनः जनः धैर्यम् ——— धनवान् भवति। (अव + लम्ब् + ल्यप्)

(घ) वृक्षाः लोकाय फलं ——— उपकारं कुर्वन्ति। (प्र + दा + ल्यप्)

19. यथानिर्दिष्टं कुरुत— 1×4=4

(क) एष महाराजः तिष्ठति। (रेखाङ्कितपदस्य विग्रहं कुरुत)

(ख) कस्मै प्रदीयते भवता? (उपसर्गं चिनुत)

(ग) तेन जीवहिंसा त्यज्यते। (कर्तृवाच्ये परिवर्तनं कुरुत)

(घ) दामोदरबलरामौ गच्छतः। (समस्तपदं चिनुत)

20. अधोलिखितवाक्यद्वये **एकम्** अव्ययम् **एकम्** उपसर्गं च चित्वा लिखत— 2

(क) दामोदरः बलरामेण सह गच्छतु।

(ख) जनकः पुत्रं सस्नेहं पश्यति।

वैकल्पिक–I

(संस्कृतं संस्कृतिश्च)

21. अधोलिखितकाव्यानां तेषां लेखकैः सह मेलनं कृत्वा लिखत— 2

	अ		ब
(i)	जवाहरज्योतिमहाकाव्यम्	(क)	जी० बी० पल्सुले
(ii)	उत्तरसीताचरितम्	(ख)	रेवाप्रसाद द्विवेदी
(iii)	शर्मण्यदेशः सुतरां विभाति	(ग)	सत्यव्रत शास्त्री
(iv)	करुणाकटाक्षलहरी	(घ)	रसिकबिहारी जोशी

22. अधोलिखितप्रश्नान् उत्तरत—

(क) अधोलिखित-संख्यानां कृते संस्कृतपदानि लिखत— 2

10^{11}, 10^{12}, 10^{9}, 10^{8}

(ख) 'आर्यभटीयम्' इति कस्य ग्रंथमस्ति? लेखकस्य कस्मिन् क्षेत्रे महत्त्वपूर्णं योगदानम्? 2

(ग) 'यजुर्वेद'स्य कस्यां संहितायां संख्यानां नामसूची वर्तते? 1

(घ) 'चरकसंहिता'यां प्रमुखतया कस्य वर्णनं कृतम्? ग्रंथे कति अध्यायाः सन्ति? 2

23. द्रविडभाषापरिवारे काः भाषाः सन्ति? 2

24. (क) वर्णाः के? तेषां नामानि लिखत। 1

(ख) 'संस्कारः' इति शब्दस्य कः अर्थः? 2

(ग) कर्णवेध-संस्कारः कदा क्रियते? 1

वैकल्पिक–II

(प्रयोजनमूलकसंस्कृतम्)

21. अधोलिखितवाक्येषु रिक्तस्थानानि पूरयत— 1×4=4

(क) आर्यभट्टेन त्रिभुजस्य ——— उपवर्णितम्।

(ख) अद्य प्राच्यविज्ञानस्य ——— सह समन्वयस्य आवश्यकता अस्ति।

(ग) ब्रह्मगुप्तः ——— नियमान् निर्मितवान्।

(घ) बी० ए० एम० एस० पाठ्यक्रमे ——— ज्ञानम् अनिवार्यतया अपेक्षते।

22. अधोलिखितप्रश्नान् उत्तरत— 1×4=4

(क) दूरदर्शने संस्कृतवार्त्तानां दैनिकं प्रसारणं कस्मिन् वर्षे आरब्धम्?

(ख) जनसञ्चारस्य वार्त्तानां स्रोतांसि कतिविधानि भवन्ति?

(ग) 'डी० डी० ज्ञानदर्शनम्' इति प्रणालिकाः प्रतिसप्ताहं कतिदिनेषु संस्कृतकार्यक्रमं प्रसारयति?

(घ) आकाशवाणीभवने वार्त्ताकक्षे संपादकाः किं कुर्वन्ति?

23. 'अर्वाचीनसंस्कृतम्' इति पत्रिका कुतः प्रकाश्यते? तस्या प्रकाशनसंस्थायाः नाम किम्? 1+1=2

24. (क) अद्यत्वे संस्कृतपत्रकारिता कया दृष्ट्या महत्त्वपूर्णा अस्ति? 1

(ख) 'नवप्रभातम्' इति दैनिकसमाचारपत्रं कुतः प्रकाश्यते? 1

(ग) पत्रपत्रिकासु चित्राणाम् उचितम् संयोजनस्य आधारः किं भवति? 1

(घ) '।' इति चिह्नं कस्य कृते प्रयुज्यते? 2

★ ★ ★